

- // Деревообробник. – 2000. – № 16. – С. 20.
19. Туныця Ю. Ю. Эколого-экономическая эффективность природопользования / Ю. Ю. Туныця. – М.: Наука, 1980. – 168 с.
20. Фурдичко О. І. Ефективність ресурсо-виробничого потенціалу лісгосподарського комплексу / О. І. Фурдичко. – Львів: Світ, 1995. – 220 с.
21. Хвесик М.А. Інституціональна модель природокористування: пострадянський формат: Монографія. – К.: Кондор, 2007. – 798 с.
22. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: Монографія. – К.: Кондор, 2007. – 772 с.
23. Шубалий О.М. Напрямки вдосконалення інституціональної системи лісового комплексу / О.М. Шубалий // Економічні науки.

Серія „Економіка та менеджмент”. Збірник наукових праць. ЛНТУ. – Випуск 7 (26). Редкол.: відпов. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2010. – С. 376-384.

24. Шубалий О.М. Перспективні організаційні форми в інституціональній структурі лісового сектору / О.М. Шубалий // Економічні науки. Серія „Регіональна економіка”. Збірник наукових праць. ЛНТУ. – Випуск 7 (27). Редкол.: відпов. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2010. – С. 369-376.

25. Лісове господарство України: стратегія розвитку. За ред. Академіка НАН України І.Р.Юхновського. – К. – 2003. – 34 с.

Статья поступила в редакцию 18.06.2011

УДК 330.34

В.В. ВОЛОШЕНЮК, к.е.н.,

Ю.І. ПИЛИПЕНКО, к.е.н.,

Національний гірничий інститут

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ФАКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Досвід розвинутих країн переконливо свідчить, що впровадження високопродуктивних та наукоємних технологій у всі сфери суспільно-економічної організації суспільства є невід’ємним чинником збереження конкурентоздатності національних економік та їх підприємницьких структур на світовому ринку, обов’язковим і необхідним фактором покращення рівня життя населення. У сучасних умовах можливість якісного економічного розвитку обумовлюється, насамперед, тим, наскільки значне місце в системі факторів економічного зростання займають інтелектуальні технології, кваліфікований персонал та науково-технічний прогрес у цілому.

Україна сьогодні не може вважатися країною, яка відповідає постіндустріальним вимогам, оскільки ще не сформувала у національній економічній системі дієвих механізмів ініціювання інноваційного розвитку. Нині вітчизняний підприємець має досить слабку мотивацію до здійснення інновацій, творча праця не є домінуючою для трудових колективів, а держава як регулюючий інститут не сприяє більш менш суттєвій активізації інноваційної діяльності. У кінцевому рахунку ми маємо консервацію еко-

номічної, технологічної та соціальної відсталості, переважно екстенсивний характер економічного розвитку і значну втрату Україною конкурентних позицій на світових ринках.

Одну із найбільш інформативних оцінок, що дозволяє визначити, наскільки економічне зростання країни базується на інноваціях, отримано на основі використання індикаторів Європейського інноваційного табло (ЄІТ), які включають п’ять груп індикаторів: «рушійні сили інновації», «створення нових знань», «інновації та підприємництво», «індикатори застосування інновацій», «інтелектуальна власність». За ЄІТ Україна знаходиться в останній за рівнем інновативності групі – «країн, що рухаються навздогін» зі значенням індексу 0,23. У порівнянні з країнами ЄС відставання України становить: від «країн-лідерів» – приблизно 3 рази (Швеція – 0,68), від «країн-послідовників» – 2 рази (Великобританія – 0,48), від країн «помірні інноватори» – 1,6 рази (Норвегія – 0,35) [1, с.165-166].

Подібні реалії соціально-економічної ситуації в Україні закономірно викликали у віт-

© В.В. Волошенюк, Ю.І. Пилипенко, 2011

<http://www.donntu.edu.ua> / «Библиотека» / «Информационные ресурсы»

<http://www.instud.org>, http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_ekon/

чизняних науковців посилену увагу до проблем інноваційного розвитку нашої держави, закономірностей її технологічного оновлення. Останнім часом достатньо багато вчених розширили поле економічного аналізу технологічних процесів, залучаючи до нього й інституціональні складові. Достатньо у цьому відношенні згадати статтю В. Вишневського та В. Дементьєва «Гроші нас не спасуть», в якій автори, відповідаючи на ними ж поставлене питання «Чому Україна не інноваційна держава?», роблять висновок щодо домінування в нашій країні рентоорієнтованої форми підприємницької діяльності, за якої інвестиції у владу приносять більшу віддачу, ніж в інноваційні продукти чи технології [2].

Проте економічна практика нашої країни свідчить, що результати теоретичних досліджень далеко не завжди знаходять свій прояв в економічній політиці, а багато формальних «правил гри», що діють в Україні, часто ігнорують напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених в галузі інноваційного розвитку. Тому дана проблематика і надалі буде залишатися одним із найбільш пріоритетних напрямів економічних досліджень.

Метою даної статті є виокремлення тих інституціональних чинників, які впливають на характер технологічного розвитку економіки України, а також обґрунтування напрямів технологічної модернізації вітчизняної економіки.

Сучасна економічна наука, вивчаючи механізми забезпечення стабільного економічного зростання, завжди пов'язувала розвиток суспільства з нарощуванням та використанням нових корисних знань техніко-технологічного характеру, з інноваційною спрямованістю інвестицій. Проте, визнання на теоретичному та практичному рівнях важливості інновацій, формування відповідної законодавчої бази, розробка державних інноваційних програм, поки що так і не знайшло відображення якості технологічного розвитку національної економіки України.

У цьому зв'язку закономірно виникають питання щодо причин подібної стійкої антиінноваційності вітчизняної економіки? Чому не спрацьовують ті інноваційні стратегії, які розробляються і впроваджуються в державі? Відповідь, очевидно, потрібно шукати не лише в економічній площині.

Необхідно визнати, що сучасне суспільство є настільки складною системою взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, що вплив на якийсь один із них веде через меха-

нізм прямих та обернених зв'язків до зміни функціонування суміжних елементів самої системи. Поряд з цим, стан та характер функціонування системи у цілому вагомо впливає на характеристики її структурних елементів. Відтак, реформування суспільства і його структурних компонентів залежить від комплексності регулюючих заходів, їх несуперечливості один одному та адекватності рівню розвитку як суспільної системи у цілому, так і її складових. У нашому випадку це означає, що вирішення проблем удосконалення технологічної системи національної економіки неможливе лише виключно економічними методами, а потребує вивчення впливу на діяльність господарюючих суб'єктів інших суспільних елементів.

В інноваційно-технологічній сфері, на жаль, ми маємо взагалі тільки фрагментарні уявлення про той вплив, який технологія здійснює на суспільство і, в свою чергу, суспільство на технологію. Тому для побудови адекватної моделі управління техніко-технологічним розвитком на рівні національної економіки та розробки дієвих заходів регулювання її технологічної системи слід розширити поле досліджень і враховувати тісну взаємодію технологічної сфери з іншими складовими суспільства. Аналіз факторів, що сприяють інноваційному оновленню технологічної системи економіки України, повинен будуватися на застосуванні методології міждисциплінарного аналізу, тому що діяльність людини взагалі, й інноваційна діяльність зокрема, обумовлюється впливом всього комплексу економічних, політичних, правових, культурних, релігійних та інших факторів.

Очевидно, що кардинальні технологічні зрушення в економіці України неможливі без відповідних змін у інституціональній структурі суспільства, оскільки інститути й економічне зростання досить тісно пов'язані між собою. Права власності, режими доступу на ринки, захищеність контрактів, трансакційні і трансформаційні витрати, рівень довіри в суспільстві до політичних інститутів здійснюють вагомий вплив на технологічний розвиток національної економіки, її здатність сприймати та продукувати інновації.

Важливим фактором інноваційного зростання виступають культурологічні особливості, які формують основу успішного функціонування суспільних інститутів. Культура, яка пронизує всі без виключення сфери і складові життєдіяльності суспільства, є його найважливішим інформаційним аспектом і знаходить у

реальності свій прояв у паттернах поведінки, засвоєної і переданої від одного покоління до іншого. Іншими словами, культура, виступаючи своєрідним сховищем особливих досягнень людства, формує систему норм і правил поведінки людей. Ці, як правило неформальні правила, складають основу інституціонального середовища, в якому безпосередньо здійснюється господарська діяльність людини.

Правила і норми поведінки допомагають забезпечити виживання індивідів і їх груп, співрозмірюючи потреби з наявними ресурсами, чим, власне, і пов'язують культуру з економікою. Іншими словами, культура допомагає обрати таку поведінкову модель, яка дозволить оптимізувати використання обмежених ресурсів для задоволення якомога більшої кількості потреб, сфокусувати увагу людей на декількох обмежених альтернативах з метою максимізувати їхню ефективність. Усталені типи поведінки формують моделі економічної культури, в яких відображаються певні психологічні характеристики і атрибути, тобто архетипи економічної діяльності.

У тісному зв'язку з економічною культурою знаходиться і технологічна культура, яка відображає процес формування стереотипів застосування знань і умінь у виробничому процесі. Культура відзначається спадковістю освіти і передачею виробничих навиків від покоління до покоління, які дозволяють максимізувати віддачу від ресурсів.

Зважаючи на це, можна вважати моделі суб'єктивної поведінки, які реалізуються у сфері інновацій, похідними від стереотипів застосування знань і умінь, а також від ментальних моделей, що знаходяться в основі неформальних правил. У ряді американських досліджень, здійснених В. Беккером, Р. Інглегартом та С. Шейном, отримані дані, що доводять вплив базових цінностей культури не тільки на економічний розвиток, але й на винахідливість, інноваційні диспозиції особистості (див. напр. [3; 4]).

Майже аналогічні результати були отримані і в дослідженнях С. Доллінгера, який довів наявність іншої системи цінностей у креативних особистостей у порівнянні з традиціоналістами (за шкалою Шварца). Для перших були виявлені у якості домінуючих цінності самостійності, стимуляції і універсалізму, у той час як для других – традиція, безпека, влада [5]. Отже, культурологічні чинники здійснюють досить вагомий вплив на здатність економічних суб'єктів продукувати і втілювати

інновації, здійснювати технологічні зміни.

Поведінкові моделі, успадковані від культури, знаходяться в основі формальних правил, які формуються у політичному процесі і на законодавчому рівні або обмежують, або сприяють виникненню і впровадженню у суспільну практику тих чи інших технологій. До таких правил відносяться, у першу чергу, права власності, права доступу на ринки і правила встановлення на них конкурентного режиму.

Власне, тільки в умовах розвинутого конкурентного середовища і може реалізуватися функція підприємця-новатора, а також реально відбуватися «конструктивне руйнування», що приводить до техніко-технологічного і соціально-економічного оновлення суспільства. Відсутність конкуренції як у досконах, так і недосконах формах відкриває можливість максимізації прибутку за рахунок факторів виключно екстенсивного розвитку.

Політичні заходи оформляються у певні форми промислової, структурної, науково-технічної та інших форм політики, лімітуються фінансовими можливостями і є результатом прийняття політичних рішень у сфері вибору пріоритетів технологічного розвитку. Такий вибір завжди пов'язується із взаємодією і боротьбою економічних інтересів, представлених у програмах та діях різних політичних партій і інших суспільних організацій. Теорія суспільного вибору наголошує, що певні круги правлячих верств населення, які займають командні висоти в господарсько-політичному механізмі, можуть або стимулювати новий тип технологічного розвитку, або консервувати старі технології, якщо вони сприяють отриманню політичної ренти.

Отже, політична і правова сфера, особливості економічної та технологічної культури, ментальні риси підприємництва, система економічної влади вносять свій вагомий вплив на характер технологічного розвитку суспільства. Тільки економічні методи не можуть забезпечити технологічні зміни на інноваційній основі, тому при побудові національних інноваційних стратегій необхідно враховувати весь комплекс неекономічних факторів, що забезпечують сприятливе середовище для інноваційної діяльності. Іншими словами, необхідною умовою для динамічної технологічної модернізації є відповідна якість інституціонального середовища в країні.

Якщо звернутися до практики інституціонального будівництва в Україні, то за останнє

десятиріччя ринкових реформ у її інституціональне середовище було впроваджено цілий ряд інститутів, які продемонстрували свою ефективність у провідних країнах світу. Фактично відбувалося копіювання характеру та змісту таких інститутів у сподіванні на таку ж високу їх віддачу і в умовах трансформаційної економіки.

З теоретичної точки зору у випадку України та колишніх соціалістичних країн мова йшла про «трансплантацію» (див. напр. [6]) у їх суспільні системи нових інститутів, які успішно діяли в інших країнах. Вважалося, що на цій основі у трансформаційних економіках динамічно буде відбуватися реформування суспільно-економічних відносин, стверджуватимуться засади ринкової організації господарської діяльності, а за рахунок державного регулювання швидко будуть подолані всі кризові явища, об'єктивно викликані самим характером трансформаційних процесів.

Проте, застосування в умовах вітчизняної економічної системи механізмів лібералізації внутрішньо- та зовнішньоекономічної діяльності, приватизації, обмеження державного втручання у господарську практику підприємств тощо призвели зовсім не до тих наслідків, на які очікували реформатори. І однією із головних причин подібного невдалого реформування було намагання застосувати апробовані та ефективно діючі в «країнах-донорах» механізми регулювання економічних процесів за умов недосконалого інституціонального середовища в «країнах-реципієнтах».

Як результат, в Україні та більшості колишніх соціалістичних країн об'єктивно виникли проблеми відповідності новостворених інституційних основ розвитку суспільства існуючим неформальним правилам поведінки господарюючих суб'єктів. Іншими словами, нові інститути досить часто вступали в дисонанс із історично успадкованими інститутами централізовано-планової економіки і, отже, сприяли викривленню національного інституціонального простору та посиленню його неоднорідності. Відтак «стандартні» для розвинутих країн стабілізаційні та стимулюючі заходи не призводили до позитивних результатів у постсоціалістичних державах.

Практика реформування у даних країнах багато у чому ігнорувала той факт, що життєздатність та ефективність будь-якого інституту залежить від особливостей існуючого інституціонального середовища та домінуючих у суспільстві культурних стереотипів. Звичайно,

дуже важко заздалегідь визначити, як характеристики існуючої інституціональної системи та домінуючої культури вплинуть на функціонування нового інституту. Проте історія трансформації переважної більшості колишніх соціалістичних країн наприкінці ХХ століття свідчить, що дана проблема навіть не враховувалася в рамках тактики та стратегії переходу до ринкової економіки. Як результат, трансплантовані інститути виявилися багато у чому нежиттєздатними, суспільство понесло від цього значні втрати, ми отримали інституціональне середовище, в якому в реальності функціонують неефективні інститути, які не сприяють інноваційній активності.

У економічній теорії феномен наявності та стійкості в економічній дійсності неефективного інституту отримав назву «дисфункції інституту». Російський дослідник О.С. Сухарев під даною категорією розуміє «... порушення, розлад функцій будь-якого органу, системи, економічного інституту, переважно якісного характеру – по аналогії з дисфункцією організму в біології» [7, с.229]. Досить близьким за сутністю до поняття «дисфункція інституту» стала категорія «інституціональна пастка», яку ввів в науковий обіг В.М. Полтерович. Він вважає, що інституціональна пастка має місце, коли у суспільстві діє рівноважна, стійка, проте неефективна норма поведінки (неефективний інститут). На його думку, «... стійкість інституціональної пастки означає, що за невеликого часового зовнішнього впливу на систему вона залишається в інституціональній пастці, можливо лише трохи змінюючи параметри стану, а після зняття збурення повертається в попередній стан» [8, с.77].

Однією із найбільш болючих для України ситуацій, яка характеризує неефективність вітчизняного інституціонального середовища, є перерозподіл ВВП через політичний механізм та отримання ренти. Хоча подібний феномен є об'єктивним процесом в будь-якій суспільній системі, для наших умов він несе особливу загрозу з огляду на масштаби рентноорієнтованої поведінки вітчизняних суб'єктів господарювання. Саме така поведінка є однією із головних причин технологічної деградації вітчизняної економіки та слабкості інноваційної мотивації діяльності підприємницьких структур України.

При значних обсягах ренти можливо вигідніше вкладати значні кошти в її привласнення, ніж в інноваційні проекти. Боротьба за ренту відволікає величезні людські, матеріаль-

ні та фінансові ресурси від раціональної економічної діяльності та сприяє формуванню та закріпленню інституціональних пасток. Якщо подальший соціально-економічний розвиток суспільства не буде сприяти зменшенню можливості через такий механізм отримувати прибуток, то тоді значна частина верств населення буде змушена втягуватися в перерозподільну та рентноорієнтовану діяльність (переможці намагатимуться закріпити «статус-кво», а переможені – його змінити і домогтися привілеїв для себе). Як результат, досить велика питома вага ресурсів суспільства використовується непродуктивно, оскільки вони власне витрачаються на сам процес привласнення ренти та можливість вести подібну діяльність. Звичайно, що за таких умов траєкторія економічного розвитку країни є далекою від оптимальної, а, значить, суспільний добробут значно нижчим від можливого.

Недосконалість правового механізму господарювання, прорахунки в економічній політиці, слабкість системи державного та суспільного контролю за діяльністю чиновників та

відносно низька заробітна плата державних службовців стали досить сприятливими умовами для формування та розповсюдження корупції. Більш того, склалася ситуація, коли ефективність діяльності багатьох підприємницьких структур стає більш високою саме за такої корупційної економіки, оскільки за умови відтворення інституціональних дисфункцій варіант ведення господарської діяльності через корупційні схеми є більш дохідним (а інколи і єдино можливим).

Все це сприяє поширенню корупції, удосконаленню її форм та розповсюдженню у всі сфери суспільного життя. Масовість корупції породжує звикання до цього явища багатьох верств населення та невіру в те, що боротьба з нею принесе позитивні результати. Як свідчить практика, рівень корупції кардинально не зменшується навіть після введення антикорупційного законодавства, підвищення заробітної плати чиновникам, застосування жорсткої системи покарання корупціонерів тощо (див. табл. 1).

Таблиця 1

Місце України у світі за показником індексу сприйняття корупції

	1998	2004	2006	2008	2009	2010
Значення індексу сприйняття корупції	2,8	2,2	2,8	2,5	2,2	2,4
Місце України у світі / кількість країн, охоплених дослідженням	70 / 85	128 / 146	99-104 / 163	134 / 180	146-153 / 180	134-143 / 178

Зведено за: [9; 10]

Наведені у таблиці дані свідчать про особливо загрозливі тенденції у сфері корупції нашого суспільства за останні роки. Якщо проаналізувати місце України у світі за показником індексу сприйняття корупції, то, наприклад, у 2006 році гірша ситуація, ніж в Україні спостерігалася у 59 країнах, у 2008 році – у 46, у 2009 – у 27, в у 2010 – у 35 країнах. Але найнебезпечнішим є те, що традиційно високий рівень адміністративної та політичної корупції в нашій країні тримається на фоні фактичного схвалення корупції населенням держави. Сучасні українці сприймають корупцію як частину своєї культури, складову національного менталітету.

За оцінками незалежних експертів та спеціалістів Transparency International зниження оцінки Індексу сприйняття корупції лише на

один пункт (за 10-бальною шкалою) призводить до відтоку з країни капіталу, рівного 0,5 відсотка валового внутрішнього продукту держави, а також до загального зниження доходів громадян щонайменше на 4 відсотки. Для України ці цифри означають втрату щороку щонайменше 20 мільярдів гривень [10]. Відтак, не тільки з соціальної, політичної, етичної та культурної, але й з економічної точки зору боротьба з корупцією повинна виходити на перший план в системі реформування нашого суспільства.

Таким чином, інституціональне середовище України не сприяє технологічному оновленню національної економіки, тому що наявність інституціональних пасток, найбільш розповсюдженими з яких є масштабність тіньової економіки та корупції, пошук політичної ренти

консервують її технологічну відсталість. Багато у чому ситуація може змінитися лише за умов формування та органічного функціонування більш ефективних норм поведінки (формальних та неформальних інститутів) суб'єктів господарювання вітчизняної економіки, тобто за рахунок певних інституціональних змін. Взаємодія ефективних інституціональних чинників буде сприяти зниженню трансакційних витрат, посилить конкуренцію у сфері високих технологій та наукомісткої продукції, сформує підґрунтя інноваційного саморозвитку економіки.

У контексті зазначених завдань закономірно постає питання щодо стратегій їх вирішення, вибору механізмів виходу із неефективного стану інституціонального середовища сучасної України. Першим, найбільш очевидним варіантом можливої стратегії реформування нашого суспільства у бік його інноваційного розвитку є власне його подальші інституційні зміни. За рахунок або трансплантації інноваційно-сприйнятливих інститутів у наше середовище, або подальшого удосконалення вже існуючих на сьогодні норм та правил з урахуванням специфіки пост трансформаційної економіки України, можна сподіватися на посилення інноваційної активності нашого суспільства.

При всій привабливості зазначеної стратегії у ній є досить вагомі недоліки, які, як показав досвід інституційного будівництва України у 90-ті роки минулого століття, здатні суттєво деформувати поставлені цілі та привести до не тих результатів, які первісно визначалися. Мова йде про вже зазначені вище об'єктивні процеси збільшення трансформаційних витрат в процесі інституціональних реформ, особливо через механізми отримання перехідної ренти.

Як справедливо, на наш погляд, зазначає В. Полтерович, «подібні реформи, модернізуючи інститути, одночасно виступають інструментом процесу перерозподілу. При цьому створюється ілюзія розвитку, який здоганяє, у той час як країна ледь утримується на попередньому відносному рівні або навіть відстає від розвинених економік. Кожний новий виток реформ породжує надії, але замість випереджаючого зростання ефективності він приводить тільки до інтенсифікації процесів перерозподілу» [8, с. 281-282]. В цьому вчений вбачає потрапляння економіки в «пастку інституціональної відсталості».

Дійсно, після кожного періоду перетво-

рень екстраординарні джерела перехідної ренти поступово вичерпуються, поступово формується нова еліта, яка зацікавлена у збереженні нагромадженого багатства, а значить, у законності і стабільності. Створюються умови для відновлюваного зростання. Однак сформована при неефективних інститутах система швидко втрачає свій потенціал і знову стає неефективною, тобто нездатною ні до саморозвитку, ні до адекватної реакції на зовнішні шоки. Вона вимагає подальшого реформування, що у свою чергу активізує процеси перерозподілу, а не зростання.

Зважаючи на це, при виборі стратегії реформування інституціонального середовища України необхідно враховувати двосторонню залежність між якістю інститутів і економічним зростанням. Механізм взаємовпливу зростання і інституціональної ефективності полягає у тому, що у швидко зростаючій економіці більшість видів перерозподільної активності втрачають свою привабливість, так як інвестиції у виробництво стають більш вигідними. Внаслідок цього скорочується питома вага тіньового сектора, зменшується корупція, лобіювання отримує більш цивілізовані форми. У свою чергу, заходи по стимулюванню економічного зростання створюють поле для співробітництва держави і приватного сектора, сприяючи тим самим укріпленню взаємної довіри і покращення інвестиційного клімату. У результаті відбувається спонтанне покращення інститутів.

Як свідчить світовий досвід, ті країни, яким вдалось уникнути «пастки інституціональної відсталості» (Японія, Корея, Тайвань, повоєнні Франція, Португалія, Фінляндія), не обмежувались тільки інституційними реформами на першому етапі перетворень, а сполучали їх з державною політикою стимулювання економічного зростання на інноваційній основі. З огляду на подібний досвід, ми переконані, що економічна політика української держави також сьогодні повинна бути націленою на етапне і збалансоване досягнення обох цілей: удосконалення інститутів і стимулювання зростання.

Література

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Матеріали Парламентських слухань у Верховній Раді України 17 червня 2009 року / За загальною редакцією професора В.І.Полохала. – К.: Парламентське видавницт-

во, 2009. – 630 с.

2. Вишнеvский В., Дементьев В. Деньги нас не спасут [Электронный ресурс] / В. Вишнеvский, В. Дементьев. – Режим доступа: <http://news2000.org.ua/>

3. Беккер Г. С. Человеческое поведение: экономический поход / Г. Беккер // Избранные труды по экономической теории: Пер. с англ. / Сост. Научн. Ред. Р. И. Капелюшников. – М.: ГУВШЭ, 2003. – 672 с.

4. Инглхарт Р. Культура и демократия / Р. Инглхарт // Культура имеет значение. Каким образом ценности способствуют общественному прогрессу. – М.: МШПИ, 2000. – С.106-128.

5. Dollinger S.J., Burke Ph.A., Gump N.W. Creativity and Values // Creativity Research Journal. 2007. Vol. 19. №2-3. P.91-103.

6. Олейник А.Н. Институциональная экономика / А. Н. Олейник / М.: ИНФРА-М, 2000. – 416с.

7. Сухарев О.С. Институциональная политика и экономическая политика: К новой теории передаточного механизма в макроэкономике. Кн. II: Экономическая политика. Проблемы теоретического описания и практической реализации / О.С. Сухарев; [РАН, ин-т экон.]. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 804 с.

8. Полтерович В.М. Элементы теории реформ / В.М. Полтерович. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 447 с.

9. Бова А. Transparency International: индекс сприйняття корупції [Електронний ресурс] / А. Бова. – Режим доступа: <http://ua.textreferat.com/referat-12023-1.html>

10. Индекс сприйняття корупції 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://gurt.org.ua/articles/4780/>

Статья поступила в редакцию 02.07.2011

УДК 332.338

К.В. ПАВЛОВ, д.э.н., профессор, проректор по науке
Ижевский институт управления

РЕГИОНАЛЬНЫЙ И МУНИЦИПАЛЬНЫЙ ФАКТОРЫ В СИСТЕМЕ ОБЩЕСТВЕННОГО ВОСПРОИЗВОДСТВА

В настоящее время в макроэкономических научных концепциях, в теоретическом аспекте отражающих функционирование современной рыночной экономики на национальном уровне, как правило, выделяют 5 взаимодействующих субъектов: макропроизводитель, макропотребитель, государство (правительство), группа заграничных субъектов и социальные институты (такие, например, как профсоюзы). В соответствии с этим в российской Системе национальных счетов выделяются следующие секторы национальной экономики: нефинансовые корпорации, финансовые корпорации, государственное управление, домашние хозяйства и некоммерческие организации, обслуживающие домашние хозяйства. В составе этих секторов можно выделить следующие подсекторы [1]:

– нефинансовые корпорации: государственные предприятия; негосударственные национальные нефинансовые предприятия (акционерные общества, товарищества, кооперативы, частные предприятия и др.); иностранные нефинансовые предприятия;

– финансовые корпорации: банки; инвестиционные фонды; фондовые биржи; страховые компании; пенсионные фонды и др.;

– государственные учреждения: государственные учреждения и организации; государственные фонды социального обеспечения и другие внебюджетные фонды;

– некоммерческие организации, обслуживающие домашние хозяйства: общественные и религиозные организации (политические партии, профсоюзные организации, религиозные общества, спортивные организации, ассоциации потребителей, различные общества по интересам и др.); благотворительные общества и фонды; некоммерческие организации, создаваемые как подразделения предприятий и организаций (ведомственные больницы, поликлиники, санатории, спортивные базы, клубы и др.);

– домашние хозяйства: отдельные домашние хозяйства и принадлежащие им некорпорированные предприятия, например,

© К.В. Павлов, 2011